

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

R.S.Shodiyeva	
Ijod va aqliy taraqqiyot muammosining sharq mutafakkirlari asarlaridagi talqini	424
M.G'.Ismoilov	
O'smirlarda familistik kompetensiyasini rivojlantirishning tamoyillari.....	429
N.X.Raxmankulova	
O'quvchilar tarbiyasini shakllantirishda ota-onalarga pedagogik bilim berish tizimining ahamiyati	433
M.Saminjonov	
Rasmiy-siyosiy qasamlar	439
A.A.Hakimov	
1358-1370 yillarda movarounnahrda kechgan hokimiyat uchun kurash jarayonlarining tarixiy manbalarda yoritilishi	444
Sh.T.Abbosova	
Yangi O'zbekiston taraqqiyoti bosqichida milliy g'oya barqarorlik kafolati	448
A.A.Parmonov	
Jismoniy madaniyat ta'limi sohasidagi mutaxassislar tayyorlash tizimini takomillashtirishda aksiologik yondashuv asosida akmeologik motivatsiyani rivojlantirishning o'rni va ahamiyati.....	451
S.M.Abdullayev	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati	456
S.M.Ro'zimurodov	
Axloqiy-estetik qadriyatlarni shakllanishida oilaviy marosimlarning o'rni.....	460
M.A.Мирзарахимов	
Организация клиент-серверной технологической среды в образовании: анализ влияния и перспективы развития.....	464
Z.H.Ubaydullayeva	
Hissiyot ifodalovchi noverbal vositalarning lingvokulturologik tahlili	467
J.Xamroqulov	
Tyutorlar faoliyatini takomillashtirish asosida talabalarning ma'naviy-ahloqiy kompetentligi rivojlantirish.....	471
N.O.Yunusaliyeva	
O'quvchilarda ijtimoiy-axloqiy ideal haqidagi tasavvurlarini rivojlantirishning mazmun-mohiyati ..	475
N.I.Suleymanova	
Ijtimoiy fan darslarida abu ali ibn sino yozgan falsafiy qissalaridan foydalanishning tarbiyaviy ahamiyati	481
Y.V.Lutfullina	
Ta'lim jarayonida tarbiya usullarini to'g'ri tanlashning ahamiyati.....	486
J.I.Xomidjonov, E.X.Bozorob	
Tibbiyotda (klinikada) tovush yordamidagi usullar bilan tekshirishni "Swot-Tahlil" metod asosida o'qitish	490
D.T.Tursunova	
Ijtimoiy faollik-talaba xotin-qizlar ijtimoiy ongini shakllantirishning ustuvor tamoyili va muhim omili sifatida	497
S.A.Sharipova	
Internet muloqoti yangi til hodisi sifatida.....	500
K.И.Марайимова	
Использование инновационных форм экскурсии в повышении социокультурной компетентности будущих учителей.....	506
B.B.Djalalov, K.P.Uzakov	
Ta'limning uzluksizligi mutaxassisning kasbiy kompetensiya darajasini oshirish omili sifatida.....	512
M.K.Saliyeva, R.F.Talipov, O.E.Ziyadullayev, S.I.Tirkasheva, L.Q.Ablaqulov	
Ayrim geteroatomli aldehydlarni $Inbr_3/Et_3n/Et_2o$ katalitik sistemasida alkinillash jarayoni.....	519
A.Sh.Raximov	
Ichki yonuv dvigatellarining umumiy tuzilishi hamda 2 va 4 taktli dvigatellar ishchi sikllari, moylash tizimini tuzilishi, hamda ishlashi.....	527

**IJTIMOYIY FAOLLIK-TALABA XOTIN-QIZLAR IJTIMOYIY ONGINI
SHAKLLANTIRISHNING USTUVOR TAMOYILI VA MUHIM OMILI SIFATIDA****SOCIAL ACTIVITY AS A PRIORITY PRINCIPLE AND IMPORTANT FACTOR IN THE
FORMATION OF SOCIAL CONSCIOUSNESS OF FEMALE STUDENTS****СОЦИАЛЬНАЯ АКТИВНОСТЬ КАК ПРИОРИТЕТНЫЙ ПРИНЦИП И ВАЖНЫЙ
ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ СТУДЕНТОК****Tursunova Dilnavoz To'liqin qizi¹**¹Farg'ona davlat universiteti, maktabgacha talim kafedrasida o'qituvchisi**Annotatsiya**

Ushbu maqolada bugungi kunda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirishda e'tibor kuchaytirilayotganligi xususan, ularning huquqiy madaniyati va huquqiy savodxonligini oshirish, iqtisodiy faoliyatni keng yo'lga qo'yish, ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish masalalari ilmiy asoslangan.

Аннотация

В данной статье общественно-политическая активность женщин сегодня в частности, их правовая культура и повышение правовой грамотности, расширение экономической деятельности, социальной вопросы совершенствования системы защиты имеют научное обоснование.

Abstract

In this article, the socio-political activity of women today in particular, their legal culture and increasing legal literacy, widening economic activity, social issues of improving the protection system are scientifically based.

Kalit so'zlar: ijtimoiy faollik, oliy ta'lim, ijtimoiy majburiyat, umuminsoniy qadriyatlar, jamiyatga moslashuv, qonuniy manfaat, tashabbuskorlik.

Ключевые слова: социальная активность, высшее образование, социальная активность, общечеловеческие ценности, приспособление к обществу, законный интерес, инициатива.

Key words: social activity, higher education, social commitment, universal human values, adaptation to society, legal interest, initiative.

KIRISH

Bugungi yangilanayotgan O'zbekistondagi dolzarb murakkab masalalardan biri talaba-qizlarning ijtimoiy faolligi va jamiyatda tutgan o'rni va rolidir. Demokratik jamiyat qurilishi davrida yoshlarning sotsial-siyosiy, ijtimoiy faolligi tobora kuchayib bormoqda. Mamlakatimizda yoshlarning o'qish va ijodiy mehnatda, jamiyat hayotida faol qatnashishlari uchun zarur bo'lgan barcha sharoitlarni yaratib berish haqida doimo g'amxo'rlik qilib kelinmoqda. Talabalik yillari - yoshlar hayotining eng muhim, rivojlanish davridir. Bu davrda yoshlar jismoniy va aktiv jihatdan kamolotga etadilar, hayot ma'nosini chuqurroq, anglaydilar, jamiyatda o'z o'rnini topish yo'lida izlanadilar. Xuddi ana shu davrda yuksak ideallar uchun faol kurashchining xususiyatlari shakllanadi, tajribasi ortadi. Binobarin, talabalik davri - orzu va ishonchlar, kelajakka intilishlar, bo'lajak rejalarining shakllanish davridir. Ana shu davrda yoshlar ijtimoiy mehnatni to'g'ri baholay oladigan, mamlakat oldidagi vazifalarni, shaxs va jamiyat manfaatlarining uyg'unligini, jamiyat boyliklarining qiymatini, Davlatimiz belgilab berayotgan vazifalarni to'g'ri anglashga intiladigan barkamol shaxsga aylanadilar. Yurtimizdagi oliy o'quv yurtlarida ta'lim olayotgan talaba-qizlar bu xususiyatlarni ijtimoiy hayotda to'la namoyon etish imkoniyatiga egadirlar. Bugungi talaba yoshlar ertangi kunda mamlakatimiz oldida turgan ulug'vor vazifalarni amalga oshirishga tayyorlanayotgan kishilardir. Bugungi talabalar istiqloq mash'alini yoqqan kishilar avlodi, ular yaratayotgan yangi jamiyatni kelajak tomon olib boruvchi yoshlardir. Ular bu boradagi mas'uliyatni doimo esda tutmoqlari kerak. Binobarin, talaba mehnati o'zining alohida xususiyatlariga ega bo'lgan aqliy mehnat ekan, demak, bu mehnat a'lo o'qishda, ilmiy faoliyatda va fan asoslarini ijodiy o'zlashtirishda o'z ifodasini topadi. Bu esa talaba yoshlarning professional faoliyatidir Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning quyidagi fikri yoshlarga oid davlat siyosatining bugungi kunlardagi eng asosiy maqsad-muddaolari va ustivor yo'nalishlarini aniqlash va anglashda nihoyatda muhim nazariy dasturulamal bo'lib hisoblanadi: «Bunday keskin va tahlikali sharoitda biz ota-onalar, ustoz-murabbiylar, jamoatchilik, mahalla-ko'y bu masalada xushyorlik va ogohlikni yanada oshirishimiz kerak. Bolalarimizni

birovlarning qo'liga berib qo'ymasdan, ularni o'zimiz tarbiyalashimiz lozim. Buning uchun yoshlarimiz bilan ko'proq gaplashish, ularning qalbiga quloq solish, dardini bilish, muammolarini yechish uchun amaliy ko'mak berishimiz kerak. Bu borada uyushmagan yoshlar bilan ishlashga alohida e'tibor qaratishimiz zarur. Bu vazifalarni amalga oshirishda biz asrlar mobaynida shakllangan milliy an'analarimizga, ajdodlarimizning boy merosiga tayanamiz. Farzandlarimiz, ayniqsa, qiz bolalarning zamonaviy bilim va kasb-hunarlarini, xorijiy tillarni egallashlari, har tomonlama sog'lom va barkamol bo'lib, hayotdan munosib o'rin topishlari uchun barcha kuch va imkoniyatlarimizni safarbar etamiz"¹ Demokratik jamiyat qurilishi davrida yoshlarning sotsial-siyosiy, ijtimoiy faolligi tobora kuchayib bormoqda. Mamlakatimizda yoshlarning o'qish va ijodiy mehnatda, jamiyat hayotida faol qatnashishlari uchun zarur bo'lgan barcha sharoitlarni yaratib berish haqida doimo g'amxo'rlik qilib kelinmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ma'lumki, «faollik» tushunchasi ba'zi hollar, xususan shaxs va uning faoliyatini tadqiq etuvchi fan sohalarida faoliyat tushunchasi bilan qorishtirib yuboriladi. Masalan, «Psixologiya»ga oid lug'atda mazkur tushuncha «tirik materiyaning umumiy xususiyati, tevarak atrofdagi muhit bilan o'zaro ta'sirida namoyon bo'ladi. Psixik faollik bu o'zaro ta'sir, shu asosda faoliyat ko'rsatish bilan xarakterlanadi» - deyiladi.

Psixologlar R.Plomin va X.Xermanslarning (1997) ta'kidlashicha, aslida shaxsning to'laqonli, barkamol shakllanishiga uchta asosiy omil ta'sir etadi.

1. Shaxsda mavjud bo'lgan biologik imkoniyatlar – bunda odamlarning o'zaro munosabatlari jarayonlariga temperament tipining ta'siri nazarda tutiladi.

2. Shaxsning sub'ektiv, ya'ni psixologik imkoniyatlari – bunda mazkur imkoniyatlar shaxslararo munosabatlar jarayonining strategiyasini tuzadi, o'zaro munosabatga kirishishni shaxsan o'zi tanlaydi hamda ijtimoiy turmushda ularni to'ldiradi va takomillashtiradi.

3. Bevosita shaxslararo munosabatlar jarayonining o'zi bo'lib, ular ijtimoiy madaniy muhitda amalga oshiriladi. Ijtimoiy madaniy muhit shaxslararo munosabatlar uchun bosh mexanizm sifatida shaxsning shakllanishini ta'minlaydi. Ammo har uchchala omil ham o'zaro uzviy bog'liqlikda bir-biriga ta'sir etadi. Bu uzviyliksiz shaxsning barkamol taraqqiyoti yuzaga kelmaydi.

Shaxsning faoliyati ijtimoiy muhit va moddiy omillar ta'sirida shakllanadi. Faollik bo'lmagan joyda shaxs rivojlanmaydi va uning imkoniyatlari ro'yobga chiqmaydi. Shaxsning faolligi aniq maqsadga yo'naltirilgan pedagogik jarayonda tarkib topadi. Shaxs faolligining rivojlanish tendensiyalari mehnat, o'qish, o'yin, muloqot jarayonida amalga oshadi.

NATIJALAR

O'zbekistonda ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, huquqiy, madaniy-ma'rifiy sohalarida katta ahamiyatga ega bo'lgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Rivojlanayotgan bozor munosabatlariga asoslangan demokratik, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati insonlarning jamiyat hayotiga, mehnatga bo'lgan munosabatlarini tubdan o'zgartirishni talab etadi. Endilikda har bir kishi o'zgalarga emas, balki shaxsan o'zining imkoniyatlariga, qobiliyati va iste'dodiga tayanishi kerak.

Zero, talaba-qizlarning ijtimoiy faolligi va tarbiyasining muhim yo'nalishi-g'oyaviy tarbiyadir. Ijtimoiy ongning shakllari bo'lgan fan, din, falsafa, san'at, badiiy adabiyot, axloq va huquq g'oyaviy tarbiyaning manbalari va asosi hisoblanadi. Ular orqali g'oyaviy tarbiyani maqsadli olib borish jarayonining amalga oshishi reallikka aylanadi. SHuningdek, olib borilayotgan ta'lim va tarbiya jarayonlari talabalarning dunyoqarashini kengaytirish, ularning ongini dunyoviy, ilmiy bilimlar bilan boyitishga yo'naltirilgach, bu ularning faol hayotiy mavqega ega bo'lishlariga ko'maklashadi. Shu ma'noda, g'oyaviy tarbiya mafkuraviy tarbiyaning poydevori deyishga asos bor.

MUHOKAMA

Shaxs ijtimoiy faolligini oshirishga yo'naltirilgan yondashuvlarning tarixiy taraqqiyoti. Shaxsning ijtimoiy faolligini shakllantirish uzluksiz davom etadigan ijtimoiy pedagogik jarayon hisoblanadi. Shuning uchun ham ushbu jarayonning o'ziga xos xususiyatlarini tatqiq qilish va aniqlash alohida ahamiyatga ega. Mazkur yo'nalishdagi tadqiqot doirasida ushbu masalaning tarixi, rivojlanish tendensiyalarini o'rganish va har tomonlama tahlil qilish talab etiladi. Talabalik yillari -

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. – Xalq so'zi, 2016-yil 8-dekabr

yoshlar hayotining eng muhim, rivojlanish davridir. Bu davrda yoshlar jismoniy va aktiv jihatdan kamolotga etadilar, hayot ma'nosini chuqurroq, anglaydilar, jamiyatda o'z o'rnini topish yo'lida izlanadilar. Xuddi ana shu davrda yuksak ideallar uchun faol kurashchining xususiyatlari shakllanadi, tajribasi ortadi. Binobarin, talabalik davri - orzu va ishonchlar, kelajakka intilishlar, bo'lajak rejalarning shakllanish davridir. Ana shu davrda yoshlar ijtimoiy mehnatni to'g'ri baholay oladigan, mamlakat oldidagi vazifalarni, shaxs va jamiyat manfaatlarining uyg'unligini, jamiyat boyliglarining qiymatini, Davlatimiz belgilab berayotgan vazifalarni to'g'ri anglashga intiladigan barkamol shaxsga aylanadilar. Yurtimizdagi oliy o'quv yurtlarida ta'lim olayotgan talaba-qizlar bu xususiyatlarni ijtimoiy hayotda to'la namoyon etish imkoniyatiga egadirlar.

XULOSA

Xulosa qilganda, o'z milliy qobig'iga o'ralashib qolgan millatning kelajagi mahdudlikka mahkumdir. O'zbekiston xalqi ham turli davrlarda xorijiy mamlakatlarda shakllangan umuminsoniy ma'naviyatning sarchashmalaridan oziqlanib kelgan. Ayniqsa mamlakatimiz davlat mustaqilligiga erishgach, jahon integratsiyasi madaniy va ma'naviy boyliglarini milliy xususiyatimizga mos keladigan jihatlari yoshlarimizni turmush va tafakkur tarzida o'z nufuziga ega bo'lib bormoqda. Yoshlarimizni bilimli qilib tarbiyalash jaholatdan uzoqlashish, madaniyatli, ma'naviyatli va ma'rifatli bo'lib voyaga etishishlari mezonidir. Shuning uchun hozirgi davrda mamlakatimiz ravnaqi yoshlarimizning intellektual salohiyati va ma'naviy kamolotiga bog'liq ekanligi muhimdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Большой толковый социологический словарь. COLLINS. Т. 1. – М.: «АСТ», 1991. – С. 182.
2. Шабурова О.В. Гендер. // Современный философский словарь. / Под общ. ред. доктора философских наук, профессора В.Е.Кемерова. – Лондон, Франкфурт-на Майне, Париж, Люксембург, Москва, Минск: «Панпринт», 1998. –С. 180–183.
3. Бок Г. История, история женщин, история полов. // «Женщина, мужчина, семья», 1994, №6. –С. 170–200.
5. Tursunova, D. (2021, December). THE CONCEPT OF SOCIAL ACTIVITY AND ITS IMPORTANCE IN SOCIAL DEVELOPMENT. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 84-87).
6. Tursunova, D. (2022). PUBLIC ACTIVITIES AND ITS PERSONS. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 127-130.